

2 RUŠIVÉ TŘÍDNÍ KLIMA A JEHO VLIV NA VÝSLEDKY VE ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI

Výsledky testů čtenářské (jakékoli jiné) gramotnosti, vyjma výše analyzovaného tématu well-being žáka včetně šikany, mohou být do značné míry ovlivněny neformálním charakterem výuky a třídního klimatu. Žádná z vyučovacích metod či pedagogických přístupů nemůže plně rozvinout svůj potenciál a pozitivně ovlivnit výsledky vzdělávání žáků, pokud je jejich aplikace narušována nevhodným třídním klimatem. Ve studiích zkoumajících charakter výuky se často hovoří o pozitivně nastaveném třídním klimatu, kooperaci mezi žáky, o vztazích a budování důvěry mezi učitelem a žákem aj., již méně často se zejména datově podkládá potenciální negativní efekt rušivého třídního klimatu, záškoláctví či jiných negativních externalit ovlivňujících vzdělávací výsledky žáků. Šetření PISA se zaměřilo na některé dílčí rušivé jevy ve výuce i za využití některých indexů.

Disciplína ve třídě (DISCLIMA)

"Žáci neposlouchají, co učitel říká."

"Ve třídě je hluk a nepořádek."

"Učitel musí dlouho čekat, než se žáci utiší."

"Žáci nemohou dobře pracovat."

"Žáci začínají pracovat až dlouho po začátku hodiny."

Index sledující pocity žáků ohledně vybraných situací klimatu disciplíny a frekvenci jejich opakování v hodinách češtiny, je konstruován z pěti otázek.

Čím vyšší hodnoty index dosáhne, tím lépe žáci vnímají disciplínu v hodinách, tzn. tím méně časté je rušivé třídní klima v hodinách češtiny. Naopak nízké hodnoty indexu značí silné rušivé třídní klima.

Chování žáků narušující výuku (STUBEHA)

"Záškoláctví žáků."

"Absence žáků."

"Nedostatek úcty žáků vůči učitelům."

"Užívání alkoholu nebo drog mezi žáky"

"Žáci, kteří zastrašují nebo šikanují jiné žáky."

"Nepozornost žáků."

Index sleduje vyjádření ředitelů ohledně vnímaného chování žáků, které narušuje řádný průběh výuky. Index je konstruován z šesti otázek.

Čím vyšší je hodnota indexu, tím silněji jsou ředitelem školy vnímány uvedené překážky řádně probíhající výuky.

2.1 Deskriptivní zjištění

Dle teoretických předpokladů by rušivé třídní klima mělo významně negativně ovlivnit výsledné skóre žáků z testů čtenářské gramotnosti, a to bez ohledu na SES školy či žáka, bez ohledu na druh školy, ačkoli lze očekávat vyšší četnost situací spojených s rušivým třídním klimatem u některých druhů škol či škol se specifickými problémy, které lze sledovat pomocí průměrného SES školy. Taktéž je nutné upozornit, že silný pocit disciplíny nutně nemusí znamenat využívání technik nastolujících disciplínu ze strany učitele. Toto nebylo v rámci šetření PISA měřeno. Disciplínu v hodinách mohou žáci pociťovat přirozeně, např. vlivem složení třídy, bez ohledu na vztahy žák–učitel.

Graf 27 ukazuje průměrné bodové skóre čtenářské gramotnosti mezi žáky různých druhů škol. Lze pozorovat náznaky zvyšujícího se skóre s růstem disciplíny v hodinách (a naopak) u některých druhů škol, zejména ve srovnání žáků, kteří pociťují slabou disciplínu v hodinách, a žáků, kteří naopak pociťují silnou disciplínu v hodinách. Mezi těmito skupinami lze sledovat statisticky významné rozdíly v průměrném skóre čtenářské gramotnosti u žáků základních škol, žáků maturitních oborů SOŠ, SOU a konzervatoří a u žáků čtyřletých gymnázií. U žáků víceletých gymnázií a nematuritních oborů SOŠ a SOU se rozdíly neprokázaly, byť nelze spolehlivě usuzovat z pouhé deskriptivní statistiky. Potenciální negativní efekt rušivého třídního klimatu na skóre čtenářské gramotnosti je zde zřejmě dále podmíněn jinými faktory.